

Bohatstwo zemje wužiwać a zdźeržeć

**Wšitko je waše: Njeh je swět abo žiwjenje abo smjerć,
njeh je nětčiše abo přichodne, wšitko je waše;
wy pak sće Chrystusowi, Chrystus pak je Boži.**

1 Kor 3,21–23

Bóh je zemju nam čłowjekam přepodał, zo bychmy ju wobdžěłali a wužiwali. Wona słuša nam. „Wšitko je waše“, tak wobkrući to japoštoł Pawoł hnydom dwójce.

Zemja je naše wobsydstwo, kaž słuša burej jeho statok. Wot njeho móžemy wuknyć, kak mamy ze zemju wobchadžeć. Bur je hladał, zo prawje wjele žněje z polow a łukow, zo so skót derje radži. Na kóncu lěta dyrbeje něšto wyše wostać. Tak to tež běše. Wunošk njebě kóždy lěto samsny, ale něšto zwjetša zwosta. Na někotrych statokach nahromadži so w běhu lět a lětdžesatkow hustodosć šwarne bohatstwo. Wšitko je waše.

Tež pokłady, kiž so chowaja w zemi, směmy wužiwać. Hač je to pěsk, kotryž namakamy w holi, hač su to kamjenje, kotrež so w skałach łamaja, hač je to brunica w srjedźnej abo Delnej Łužicy – wšitko je waše. Wulke bohatstwa so ze zemje wudobywaja. Z lužiskej brunicu zasluža so miliardy eurow. Najnowša wěc je kopor, kiž ma so za něšto lět z lužiskeje zemje wudobywać. Tež tu dže wo wulke dobytki.

Směmy zemske pokłady wužiwać, ale dyrbimy při tym na sprawne wužiwanje bohatstwa myslić. Na statoku njeběše nihtó hlódny. Dosahaše za wšitkich, za swójbu a za čeledź. Tak by to tež móhlo z našej zemju być. Wona je bohata a da wa chlěb za wšitkich. Abo lěpje prajene: by móhla dać chlěb za wšitkich. Čłowjeski njerozum temu zadžěwa: Wójny zaničuja nadžěłane bohatstwo, njerozumne klikli knježacych, kiž jenož na sebje mysla, njewidža nuzu a bědu najchudšich. Tak kaž su něhdy knježkojo swojich robočanow wuklukowali hač do poslednjeho, tak zdźerža so wšelacy mócnicy tež hišće džensa.

Wšitko je waše, pisa Pawoł, ale wy słušeće Chrystusej. Tehodla njesemy wose-

bitu zamołwitosć za wšitkich sobuwobydlerjow zemje. Njezabudźmy na chudych a bédnych. W Chrystusowej lubosći mamy skutkować. Na statoku dosahaše za wšitkich.

Zemja njesluša jenož našeje generaciji, ale wšitkim splaham čłowjestwa. Smy ju přewzali wot swojich prjedownikow, budžemy ju dale dać swojim potomnikom. Naši ratarjo su swój statok wot jedneje generacije na druhu dale dali. Njezměnjene běchu pola a łuki, hačrunjež lěto wob lěto swoje žně dawachu. Burja zrozumichu tak hospodarić, zo herbstwo wótcow njewobškodžene džěćom a wnučkam wotkazachu. Tak mamy tež ze zemju wobchadžeć. Mamy ju zachować jako krasnu stwórbu Božu. „Njeh je nětčiše abo přichodne,

wšitko je waše“, pisa japoštoł Pawoł. Ale runje tu leži wulki problem. Čłowjek wohrožuje stwórbu krótkodobneho dobytki dla. W ratarstwy njemóže so džensa přeco na ekologiju džiwać, dokelž nuzuje konkurenčny bój k tunim plaćiznam a k najefektiwnejšej produkciji. Naše pola su mjeztym tak wulke, zo lědma hišće zwěrjata na nich žiwe su. Mašiny jězdža tak spěšnje, zo njemóže zwěrina čeknyć před technikou. Podobne je z wudobywanjom brunicy. Wone njeje nam zasadnje zakazane, ale ma so při tym jara na to džiwać, zo njezniči so přichod stwórbu a ludźi, kiž su tam žiwi. Lubosć k stwórbje a k našemu ludej žada sej ľahodny wobchad ze stwórbu.

Zemja je naša. Ale poprawom tež zasone. Dokelž smy my Chrystusowi, Chrystus pak Boži, tak je Bóh woprawdžity Knjez nad zemju. W jeho nadawku mamy zemju derje wobhospodarić a ju zachować swojim potomnikom jako krasnu stwórbu. K temu njeh nas Chrystus rozswětli ze swojim Duchom.

Jan Malink

Problematiski wobchad z Božej stwórbu: wudobywanje brunicy we Łužicy

Foto: J. Maćij

Kak derje znaješ biblisku stawiznu wo Abrahamje?

Nakřižuj prawu sadu! (Kedžbu: Jónu stej dvě sadze prawej!) Na kóncu wučitaš z pismikow wuhódanske słowo. Jeli njesy sej wěsta/y, namakaš stawiznu w bibliji pola 1 Móž 12–15 a 21,1–7.

Bóh přikaza Abrahamej woteńc z Harana a hić do druhého kraja, do Kanaana. Abraham

- (a) pak nochcyše a wosta doma.
- (i) poda so na puć.

**Na jězbje bě so Abraham z někim zwa-
džił. Wobaj staj so potom rozešoj. Tuta
wosoba běše**

- (b) jeho žena Sara.
- (z) jeho bratrowc Lot.
- (r) jeho wotročk Elijezer.

**Bóh přilubi Abrahamej wjele potomni-
kow, mjenujcy telko, kaž**

- (š) měješe Abraham wowcow w swojim stadle.
- (a) je hwězdow na njebu.
- (a) je zornjatkow w pěsku.

**Na kóncu bě/běštaj so Abrahamej
a Sarje narodžił/a/oj**

- (m) dwójnikaj Jakub a Ezaw.
- (t) džowka Rebeka.
- (k) syn Izaak.

Beata Richterowa

Nowe knihi

Ochranowske hesła

Kónc septembra su w Ludowym nakładnistwje Domowina Ochranowske hesła za léto 2011 wušli. Knižka wobsahuje na 115 stronach za kóždy dzeń wupytane hesło Ochranowskeje bratrowskeje wosady kaž tež hrona tydženjow a měsacow. Zestajať je hesła zaso Hinc Šolta z Lauterbacha, wudaće je wobstaralo nakładnistwo w zhromadnym dźěle ze Serbskim ewangelskim towarstwom. Hesła dóstanjeće za 2,50 eurow w Smolerjec kniharni a pola Serbskeho ewangelskeho towarstwa. **PB**

Zběrník wo Ketlicach

Skladnostnje lětušeho 850. jubileja přenjeho naspomnjenja Ketlic staj Peter Altman a Lars-Arne Dannenberg w nadawku Hornjołužiskeje towaršnosće wědomosćow w Zhorjelcu wudałoj zběrník „Kittlitz. Dorf und Herrschaft in der Geschichte 1160–2010“. Mjez awtorami wšelakich přinoškow staj tež dr. Jens Buliš, kotryž rysuje cyrkwinske wobstejnoscě, a Trudla Malinkowa, kotraž předstaji serbske stawizny Ketličanskeje a Nosačanskeje wosady. Jako ilustraciju serbskich poměrow w tamnišej kónčinje poda Marko Grojlich ze swojeje knihi „Mjez horami a holu“ stawiznu wo poslednim serbskim burje z Chrapowa. Zběrník je wušoť w nakładnistwje Guntera Oettela w Zhorjelcu-Žita-
wje, wobsahuje 384 stron a plaći 24,00 eurow. (ISBN 978-3-938583-55-5) **PB**

Trojorěčna basniska zběrka

Po tym zo předpožoji Lenka alias Christiana Piniekowa w léće 2004 swoju přeničku

z delnjoserbskimi a němskimi basnjemi, namaka čitar w runje wušlej nowej zběrce „wokognuša nimjernosći – wokomiki wěčnosće – augenblicke der ewigkeit“ tež basnje w jeje maćernej hornjoserbsčinje. Trojorěčna basniska zběrka wotblyšuje rěčny wšedny dzeń basnicy Lenki kaž tež slědženja dr. Piniekoweje wo wjacerečnosći w serbskej literaturje. Předewšěm pak zawjedže čitarja do sonjenja a myslenja wo lubosći, wěrje a serbowstwje, pućuje z nim do přirody a hłubinow duše, poda wuhlady za serbsku rěč a na mary. Ilustracije su wot Maje Nageloweje. (140 s., brošura ze škitnej wobalku, 8,90 eurow) **LND**

Historiske powědančko

Džensniši dzeń je čezko sej wobraznje předstajić, kak su ludžo před 200 lětami we Łužicy žiwi byli a z kotrymi starosćemi so tehdy bėdžachu. Elke Nagel je w sudniskich aktach a cyrkwinskih zapiskach za zawostankami tutoho časa pytała. Wuslėdk je kniha, kotraž počahuje so na sudniskie jednanje 1799 w Budyšinje. W srjedžišću historiskeho powědančka steji robočanka Hawštyneć Marja z Łaza. Je wotrostla w naiwnej ludowej pobožnosći a w swěće, w kotrymž knježa mužojo. Žona potajkim, kiž je zwučena so podwolić. Wona je wobskoržena, zo je swoje nowonarodžene dźěćo moriła. Što pak je ju do njeskutka čeriło, jeli wona docyła winu nosy? Čehodla dyrbeše wona pod wobstejnoscěmi tutoho časa zwrěšćić? To wšitko móžeće w nowej knize wot Elki Nagel čitać. Čučiwje wopisuje wona charaktery, tak zo so čitar lochce do nich zanuri. Knihu je Pětr Thiemann do serbsčiny přeložił. Wona ma 116 stronow a plaći 12,90 eurow. **LND**

Pokiwy

Literarna kermuša na Horach pola Wojerec

Na swoju tradicionalnu literarnu kermušu přeprašuje LND sobotu, dnja 23. oktobra 2010, we 18.00 hodź. do hosćenca „Klipje“ na Horach pola Wojerec. Šěsnaty raz prezentuje nakładnistwo na bjesadne wašnje serbsku literaturu. W literarnohudźbnym programje čitaja w serbskej a němskej rěči Lenka, Elke Nagel, Alfons Frencl a Pětr Thiemann. Hudźbnje wobru-
bi zarjadowanje serbski muski chór „Delany“. Zastupne lisćiki (z wječerju) za 12,00 eurow dóstanjeće w Smolerjec kniharni w Budyšinje, pola Birgit Patokoweje na Horach, w pěstowarni na Horach, we Wjac-sławkec drastowym domje we Wojerecach a pola Marje Rynčoweje we Wojerecach, tel. (0 35 71) 41 69 25. Wjeselimo so na waš wopyt. **LND**

Sobustawska zhromadźizna SET

Lětuša sobustawska zhromadźizna Serbskeho ewangelskeho towarstwa wotměje so na reformaciskim dnu, 31. oktobra, w Šerachowym domje w Budyšinju. Započatk budže w 14.00 hodź.

Dnjowy porjad:

1. powitanje a swačina
2. rozprawa předsydstwa
3. rozprawa rewizora
4. schwalenje rozprawow
5. wólby do předsydstwa
6. namjety za dašlu dźělawosć

Wokoło 15.30 hodź. přizamknje so čitanje Křescana Krawca z jeho knihi „Paradiz“. Zakónčenje budže w 16.30 hodź. w Budyšinjskej cyrkwi.

Wšitcy, kotřiž so za serbske ewangelske wosadne žiwjenje zajimuju, su wutrobnje witanj.

Měrcin Wirth, předsyda

Młody Retoromana pyta serbskich přećelow

Młody muž ze Šwicarskeje je redakciji posrědkował scěhowacu próstwu:

Sym młody Retoromana ze Šwicarskeje a zajimuju so jara za Serbow. Tehodla pytam Serbowku abo Serba w starobje 20 do 50 lět, kiž chcył/a so ze mnu dopisować. Pisajće prašu němsce na scěhowacu adresu:

Vitus Castelberg
Aspermontstraße 19
CH-7000 Chur
Schweiz

Nadžijam so dopisow a strowju přećelnje.

Vitus Castelberg

Tři nowe zwoony za Bukečanski Boží dom poswjećene

Nimale šěsć lět je so minyło wot teho dnja, zo so Bukečanske cyrkwinske předstejićerstwo pod hesłom „Čerstwy zynk za Bukecy“ z namołwu na zjawnosć wobroći, mocy a srědky za nowe mjedžane zwoony mobilizować. Namołwa zbudźi entuziazm, ale tež wobmyslenja, wšako měješe wosada za tute předewzaće 80 000 eurow zwjesć. Džakowano Bohu zamóžachu entuziasća optimizm we wosadze šerić a sej šěroku podpěru zdobyć.

Wjele přemyslowanja a wuradžowanjow běše trěbne, zo by so retomas techniskich, twarskich, akustiskich a finančnych problemow rozrisať. Za to založi so wosebity zwoony wuběrk pod nawodom wosadneho fararja Haenchena. Džiwajo na wysoke stejisko a wulkosć cyrkwyje namjetowaše wuběrk, dotal z třoch zwoonow wobstejace zwonjenje rozšerić na štyri zwoony. Mjedžany zwón z lěta 1930 měješe so wobchowac a jemu mějachu so tři nowe přidružić. W lěće 2009 so trěbne džěła wupisachu a so nowe zwoony w porynskim Brockscheidze skazachu.

Lěta 10. julija dožiwi skupina Bukečanskich wosadnych leće nowych zwoonow w Brockscheidze a kónc awgusta so wone do wosady witaču. W Delanach, Wuježku a Čornjowje so wjesnjenjo wo dostojne wupyšjenje třoch zwoonow starachu. Sobotu, 28. awgusta, so wone po postajenjej

Wužohnowanje zwoona we Wuježku

Nimale 60 ludźi je přišlo 28. awgusta rano w džewječich we Wuježku na serbsko-němsku nutrnosć, zo bychu so rozžohnowali z nowym zwoonom za Bukecy. Mjez nimi běštaj tež wosadny farar Haenchen a Bukečanski wjesnjanosta Wolf. Swójbje Pawlikec a Krygarjec nutrnosć wuhotowašej. Wona zahaji so z kěrlušom „Zernička schadža“. Hesło a wučbny tekst čitašej Eva Pawlikowa němsce a Katka Krygarjec serbsce. Po dalšim kěrlušu w němskej rěči, po modlitwach za nowe zwoony a Wótčenašu so na kóncu hišće kěrluš „Wulki Božo, chwalbu čí“ serbsce a němsce zaspěwa.

Hižo wot srjedy su ludžo z Wuježka pilnje girlandy za nowy zwón wili, kotryž pola Pawlikec w bróžni steješe. W serbskej rěči je na zwoony hrono „Hnada budz z wami a měr“ napisane. Rjenje wupyšeny zwón je po nutrnosći přez Mješicy, Nowy Wuježk, Žornosyki, Lejno, Błócany a Nowe Koporcy do Bukec jěť, hdžež je farar Haenchen popołdnju wšitke nowe zwoony powitať. **Mato Krygar**

Na poswjećenskich kemšach w bohaće wupyšenej Bukečanskej cyrkwi, stejo při zwoonach wosadny farar Thomas Haenchen a cyrkwinska předstejićerka Hanaróža Šafratowa

Foto: wosada Bukecy

čarje z pozastaćom w kóždjej wosadnej wsey do Bukec dowjezechu.

Prjedy hač we Wuježku wupyšeny zwón wjes wopušći, běchu wjesnjenjo a dalši zajimcy na krótku nutrnosć přeprašeni. Nic jenož zwón běše tu ze serbskimi barbami pyšeny, tež čitanja a spěwy na nutrnosći běchu serbske a němske. Podobnje swjatočnje tež w Delanach a Čornjowje zwoonaj na puć rozžohnowachu. Překwapjacy wulki běše ducy po puću zajim a wobdžělenje wobydlerstwa. Na wšelake wašnje buchu zwoony na jednotlivych stacijach počesćene, samo štomik bu na wopomnjeće tuteho podawka sadženy.

Pod přewodom dujerjow docpěchu zwoony w 14.00 hodź. Bukečansku nawjes, hdžež jich wjele wosadnych witaše. W swojej narěči hódnoćeše farar Haenchen wšu za nowe zwoony nałożenu prócu a džakowaše so pomocnikam, kiž běchu zwoony rjenje wupyšili. Potom so nowe zwoony ze swojimi napismami, wahu a woznamom předstajichu. Hladajo na bohate wobdžělenje při witanju zwoonow wupraji farar nadžiju, zo by pozdžišo tež jich zwonjenje w samsnej měrje wutroby wosadnych docpěť. Pod přewodom kěrlušow wotwjezechu so zwoony k cyrkwi, hdžež hižo wjele pilnych rukow na to čakaše, zo by so wšitko nanajrjeňšo za poswjećensku Božu službu přihotowať.

Kajki bě to pozběhowacy napohlad, jako wosada njeđzělu popołdnju Boží dom pjelnješe! W pyše kwětkow a girlandow wisaču nowe zwoony na róstach před woľ-

tarjom. Chóbdy běchu z kwětkami wobrubjene a k stołpam běchu cyrkwinske chorhoje přityknjene. Zeleń a kwětki pyšachu wołtar, dupu a byrglowu łubju.

Poswjećenska Boža služba sta so z njezapomnitnym dožiwjenjom. Hižo wot dujerjow přewodžany začah fararja z cyrkwinskim předstejićerstwom bě něšto wosebiteho. Wjeršk bě potom poswjećenska ceremonija sama. Hišće raz so serbske a němske hrona na zwoonach přečitachu. Swjećace słowa fararja Haenchena w němskej rěči wudospoňi Hanaróža Šafratowa serbsce. Po tym zwoony, z hamorom zastorčene, přeni raz před wosadu zaklinčachu. Najmłódši kličenc, přichodna njewjesta a najstarša wosadna wukonjachu tuťon nadobny nadawk. W přédowanju farar wuzběhny, zo je so při tutym předewzaću z Božej pomocu wšitko derje radžiť. Kěrluš k zběranju kolekty kaž tež do teho chwalbny kěrluš po poswjećenju spěwaše wosada, po štučkach wotměnjejo, serbsce a němsce.

Po kemšach běchu wšitcy kemšerjo na žurlu wjesneje hospody na kofej a wot wosadnych samopječeny tykanc přeprašeni. Přeprašenje scěhowaše telko ludźi, zo kryte blida zdawna njedosahachu. Mnozy wužichu hišće składnosć, sej zwoony w cyrkwi zbliska wobhladać.

Na žnjowodžaknym swjedženju, 19. septembra, zwoony přeni raz zaklinčachu. Njeh jich zwuk Bukečanskich wosadnych přeco zaso w bohatej ličbje k Božemu słowu zhromadźuje. **Arnd Zoba**

Před 100 lětami so farar Gerat Lazar narodzil

Jako bě Gerat Lazar po Druhej swětowej wójnje w Hodźiju z fararjom, dojedźechmy sej tam raz z kolesami z Njeswačidla na lětny swójby konwent. Za nas džeći bě to tehdy daloka jězba. Wobručě kolesow běchu z polneho gumija a z grotom hromadže wjazane. Jědžeše so jara wobčežnje. Pola Lazarjec knježeše přeco dobry duch. „Wyrgačec Hanka“, Geratowa mandželska, a jeje mać njemało k temu dopomhaštej.

Zeznach so z najstarším synom Gerata Lazarja, z Janom. Hromadže z naju nanomaj jědźechmy raz do zapadneho Berlina. Běchmoj so na pruwowanje za gymnazij přihotowaťoj. Jana chcychu přiwzać, mje pak nic. Jan wosta we Łužicy, najskerje tež mojedla. Styki k Lazarjecom so skrućichu – tež přez naju. Chodźachmoj z Janom pozdžišo hromadže na Serbsku wyšu šulu do Budyšina a studowachmoj hromadže w Lipsku. Z naju nanomaj běchmoj přez lěta bratřa w konwenće serbskich duchownych.

Za čas nacionalsocializma dyrbyeše Gerat Lazar w Jöhstádce w Rudnych horach skutkować. Bě to wažny čas jeho žiwjenja. Husćišo wón wo tym powědaše. Měješe tež pozdžišo dobre zwiski k tamnišim wosadnym.

Gerat Lazar je jako Hodźijski a pozdžišo Bukečanski farar wosadne a serbske ewangelske žiwjenje wosebje wobohaćil. Bě wobdarjeny a woblubowany předar, pilny dušepastyr a modler, předsyda Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja, swěrný dopisowar Pomhaj Bóh a česceny bratr w serbskim konwenće.

Rady by Gerat Lazar był serbski superintendent, ale k tutemu zastojnstwu słušeše tež redakcija Pomhaj Bóh, a to njebě jeho wěc. Přewostaji funkciju tuž našemu nanaj Gerhardej Wirthej a připóznawaše jeho jako nawodu serbskich ewangelskich duchownych. Gerat Lazar wobdžěli so na kóždym serbskim konwenće a na wšěch kubłanskich dnjach a časach. Rjane dalekubłanske časy dožiwich z nim w tukraju

a w českim a pólskim wukraju. Zhromadnje přeložowachmy džele Noweho zakonja a prócowachmy so wo teologiske wotmołwy na wužadanja časa.

Gerat Lazar skutkowaše přez lětdzesatki swěru jako předsyda Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja. Dožiwichmy pod jeho nawodom rjane zeńdženja Ser-

Gerat Lazar w lěće 1975

Foto: prywatne

bow po Hornjej Łužicy. Jeho nahladna wosobina a jeho nadobne zmyslenje debještej kóžde zetkanje. Měješe tak lube a zwjazowace wašnje. Za serbski cyrkwinski dzeń 1970 w Hodźiju napisa hru wo swjatym Benje. Bě to wosebity dar jara wobdarjonego fararja nam Serbam.

Pobožnosć Gerata Lazarja bě pietistskeho razu. W nim bě Ochranowski duch žiwy. Wón bě sobustaw Ewangelskeje aliancy, pietistiskeho zjednoćenstwa wšelkich ewangelskich křescanskich denominacijow. Swěru so na zeńdženjach w Bad Blankenburgu wobdžěleše.

Gerat Lazar měješe nadžiju, zo hodzi so

ateistiski zakład NDR změnić. Tak sympatizowaše z Praskej Křescanskej měrowej konferencu (CFK). Konstruktivnje chcyše k lěpšemu cyrkwe přinošować. Njeje pak so ateistiskemu statej „předať“, ale je swój puć šoť. Zo je socialistiska ideologija naposledk zwrěšćila, sej Gerat Lazar najskerje nihdy njeby myslil.

Smy z nim brěmjo jeho žiwjenja sobu njesli? Najskerje nic dosć. Po smjerći swojeje mandželskeje 1986 bě Gerat Lazar jako wosamočeny wuměnkar w Bukecach žiwy. Samsne lěto dyrbyeše dožiwic, zo jeho dżowka Maria w Berlinje pod hač do dzensnišeho njewujasnjenymi wobstojnosćemi zemrě. Wón měješe znjesć, zo je so syn Jan ze serbskeho konwenta wotsaliť a so do němskeho konwenta dđeržať a zo je so za čas NDR politisce angažowať. 1991 dožiwil Gerat Lazar kónc žiwjenskeho puća swojeho syna, wobdarjonego a woblubowanego Rakečanskeho fararja, kiž bě mi luby přecel.

Posledni raz zetkach Gerata Lazarja před Němskej banku na Póstowym naměsće w Budyšinje, jako přebywach na wopyće we Łužicy. Wuhladač stareho zlamaneho muža. Kajki to zrudny napohlad – muž, kotrehož znajach jako wjesoľu a impozantnu wosobinu. Lědma jeho spóznach. Wón mje njewidžeše. Ně, njenařčach bratra Lazarja. Njewědžach, što w tutym wokomiku prajić. By wón scyła ze mnu rěčec chcyť? Běch sej njewěsty. Wjace hač lětdzesatkaj ležeštej mjez namaj. Zo je Gerat Lazar 1992 swoje žiwjenje sam skónčil, njech nas pohnuwa k přemyslowanju. Sym sej wěsty, zo bě to jeho puć – wupuć.

Za ewangelskich Serbow bě Gerat Lazar, kiž je so před 100 lětami, 16. oktobra 1910, do němsko-serbskeje swójby w Žita-wje narodzil a kiž je serbsku rěč hakle jako dorosčeny nawuknyť, wosebity Boži dar. Za njón smy swojemu njebjeskemu Wótcej džakowni. Wobchowajmy sej zaslužbneho duchowneho w čestnym wopomnjeću.

Pawoľ Wirth

150. narodniny fararja Jana Waľtarja wopominali

Srjedu wječor, 15. septembra, zeńdžechu so Němcy a Serbja na wopomnjenski wječork za bywšeho wosadneho duchowneho Jana Waľtarja na Njeswačidlskej farje. Wosada a Maćica Serbska běštej přeprošoj.

Fararka Aechtner witaše zajimcow a Jurij Łučanski da krótki zawod do twórbow wuznamneho a wobdarjonego ewangelskeho fararja. Manfred Laduš předstaji zajimawy žiwjenjeběh zahoriteho Serba němskeho pochada. Waľtar bě so 1860

w Burkhardswaldže pola Pirny narodzil a bě Křižny gymnazij w Drježdžanach wopytať. Hdyž słyšeše wo njedostatku serbskich fararjow we Łužicy, je swój plan spušćil, so po studiju teologije jako misionar do swěta podać. Město teho je w Hodźiju pola fararja Imiša wuběrny serbsćinu nawuknyť. Wutrobny počah k Imišec swójbje bě drje zakład jeho lubosće k serbstwu. Waľtarjowy najpłódniji čas jako basnik a publicist běchu jeho zastojnske lěta we Wóslinku. Na poručenje fararja Jaku-

ba přewza 1906 wulku Njeswačidlsku wosadu a zasadžowaše so tež tu za serbstwo, kaž su to před nim Jurij Mjeń a Jurij Jakub a po nim Gerhard Wirth činili.

Němske a serbske basnje wobrubichu wječork a zblížichu přitomnym čućiweho basnika. Zhromadnje zaspěwachu sej znaty kěrľuš „Božo, ty Serbow wodzil sy a škiťal“. Tutón pólski tekst bě hižo Jan Waľtar do serbsćiny přeložil. Wutrobny džak wšěm wobdžělenym za wuhotowanje tuteho wječorka.

Handrij Wirth

Wothłosaj na nowe serbske Spěwarske

Słowčko wo rěči zažnych serbskich kěrlušerjow

Jako přepodachu so k zahajenju lětušeho 64. cyrkwinskeho dnja nowe Spěwarske za ewangelskich Serbow zjawnosći, porěča dr. Gerald Stone z Oxforda w swjedźenskim přednošku wo stawiznach serbskich kěrlušowych knihow. Při tym hódnoćeše teksty nabožnych spěwow jako bytostny a dotal zwjetša podhódnočeny wobstatk serbskeje literatury. Superintendent Jan Malink jako zestajer aktualneho wudaća spěwarskich na to nawjaza a wuzběhny někotrych tekstarjow jako po basniskej stronce kwalitatiwnje wosebje dobrych. K nim ličeše tež wudawarjow přerich hornjoserbskich ewangelskich spěwarskich Pawoła Prätoriusa, Jurja Mateja, Jana Asta a Jana Wawera. Bjezdweľa su tući štyrjo při redigowanju swojeje edicije nje-mało na basniku hódnotu wozjewjenych tekstow dźiwali. Wuwiće serbsčiny powšitkownje a zakladne změny spisowneje hornjoserbsčiny w zašłych třista lětach pak su zawinowali, zo móht při čitanju jich kěrlušow w nowšich wudaćach hinaši začišć nastać. Husto hdy je so přez tuze přeměnenja přerjotnje čisty rym skazył.

Wosebje často jewi so tutón problem, hdžež měješe starša spisowna rěč ewangelskeje prowenjency kóncowku *-i*, hdžež pisamy džensa *-(j)e*. Kóždy drje znaje přikład ze Zejlerjoweje pěsnje *Hdžež so módrja, zelenja*, hdžež rěka *lubje rěča k wutrobi* a nic, kaž by sej džensniša spisowna rěč žadala, *k wutrobje*. To nastupa tež někotre gramatiske pady substantiwow muskeho a ničeho rodu (*na štomi, na wokni*), typ *hori, deli město horje, dele* a – wuchadžejo z južnišich narěčow – tež formy typu *skakani* město *skakanje*, *zboži* město *zbože/zbožo* a dalše. W nowšich wersijach staršich kěrlušow su so tute formy zwjetša načasnej normje přiměřili. Tak čitamy na přikład w nowych Spěwarskich na str. 81 město wočakowanego ryma *džěci / (w) swěci: jako swětnje džěci. / Tak zlě je w swěće!* Samsny, njerymowany porik namaka so mjez druhim hišće na str. 186 (*kíž je stworił wšo na swěće / ... / zo my byli jeho džěci*), 286 (*česc, kubło, swójba, džěci, / tež přeceljo po swěće*) a 331 (*dołhož budu tu na swěće; / ... / jako k nanej maju džěci*). Podobnje wustupuje w tekstach husćišo něhdy rymowane (*w) hnadži / (so) radži* w nowšim času jako *hnadže / radži*, na přikład na str. 175 (*Naša wučba w twojej hnadže, / njech so, Jesu, derje radži.*) abo 300 (*Jej přiwoznje po hnadže / a jimaj derje radži*). Je bjez wulkich čezow móžno lisćinu tajkich (nje)rymowych porikow rozšěrć: *ludži – wšudže, cěri – wěrje, džěli – w cěle* atd.

Tola tež dalše změny we wuwicu hor-

njoserbsčiny wowliwowachu čistosć ryma we wšelakich kěrlušach. W staršim času wustupowachu na přikład powšitkownje formy kaž *kopnuć, wuknuć*. Tute *-nuć* změni so na džensa znate *-nyć*. Tohodla rymowachu so prjedy wjerše kaž *Wón wjedžeće na runy puć, / njemóžeš so wotsunyc* (něhdy: *wotsunuć*, str. 393) abo *wón swoju wótcnu wutrobu / mi hubjenemu wotamkny* (něhdy: *wotamknu*, str. 307). Werbalne formy typu *prińc, prińdže* jewjachu so něhdy – tak kaž hišće džensa w někotrych dialektach a w delnjoserbsčinje – bjez zasunjeneho *-ń*. Tež tuta změna wuskutkowa so zdžěla na rym, kaž pokaza so na str. 307, hdžež steji: *na zemju ke mni prińdže* (město: *prińdže*) / ... / *hrěch njebě we nim nihdže*.

Mjenowane a dalše změny njejsu so, to chcył tu podšmórnyć, při wudawanju nowych Spěwarskich stali, ale kontinuuja doľhu tradiciju přesadźowanja změnenych nahladow wo spisownej rěči tež w kěrlušach a basnjach. Hižo w spěwarskich z lěta 1745 namakaja so někotre tajke změny, kotrež wězo z kóždym dalšim wudaćom tendencielnje přiběraja. A prawdžepodobnje su hižo sami wudawaćeljo přerjeho nakłada spěwarskich z lěta 1710 někotryžkuli rym basnika svojim předstawam wo hornjoserbskej spisownej rěči woprowali. Při hódnoćenju basniskeje stronki kěrlušow pak měło so na tajke aspekty dźiwać.

Fabian Kaulfürst, Budyšin

Změny k lěpšemu

Spěwarske maja dwójny wobsah. Jedyn je tekstowy – to su Bože słowo, prašenja wěry, modlitwy – skrótka: teologiski wobsah. Druha strona je hudźbny wobsah. Nažel z nowych Spěwarskich ženje spěwać njebudu. Po zajecu mozow w léce 2005 rěču nětk hubjenje a spěwać scyła njemóžu. Tuž něšto słowow k tekstowej stronce Spěwarskich.

Něšto džesatkow kěrlušow sym sej přečital a nowy tekst ze starym přirunał, bjez kruteho systema. A běch jara přijomnje překwapjeny. Nimale w kóždej pěsnj su mjeńše abo tež wjetše korektury. Wšitke (!) změny su k lěpšemu. Při tym běchu stare spěwarske tež w jara dobrej serbsčinje spisane. W času svojich studijow na Praskej Karlowej uniwersiće sym mjez druhim lekcije prof. Mikławša Krječmarja wopytował (w lětach 1948–1952). A hdyž sym z nim jónu wo ewangelskej a katolskej serbsčinje rěčał, mjenowaše jako knihu z najčisćišej katolskej serbsčinu Hórnikowu Nowy zakon, a zo je na ewangelskej stronje najlěpša serbsčina w našich spěwarskich. Hdyž smy ze swójbu na wsy w Chřibskéj bydlili, bě to daloko wot ewangelskeje wosady. Tuž smy nimale kóždu njedželu wotměwali

serbske domjace kemše a smy spěwali ze serbskich spěwarskich (z wudaćow z lěta 1931 a 1955). Kóždy (moja žena, džěci a ja) měješe swój eksemplar.

W lětsa wušłych nowych Spěwarskich su někotre kěrlušy přihódnje skrótsene, a to nic jenož tak, zo su dvě, tři štučki wupadnyli, ale tež na te wašnje, zo je přehladowar po zmysle teksty wjacorych štučkow do jedneje nowoje štučki hromadže sčahnył (na př. w čisle 183). Zmysł bibliskich słowow je wšudže jasniji. Serbsčina wotpowěduje džensnišej spisownej rěči.

Přehladowar je z wulkej pilnosću a akribiju a z woprawdžitym talentom džěla! Je pozběhowace tute „nowe“ teksty čitać. Někotre konkretne přikłady:

- Kěrluš 316, štučka 1: „*Sam nochcu chodzić ženje*“ (lěpše hač „*Sam njepočahnu ženje*“).
- 183: Tam su wulke změny, cyły wobsah z 8 štučkow je do 5 štučkow sčehnjeny, wurazy su přihódniše a jasnije.
- 180,3: „*zo by ty přeco stadło měł*“ (lěpše hač „*symjo měł*“). 4: „*Přez wěru mamy wšitcy dóstać, štož Chrystus za nas zdobył je*“ (lěpše hač „*Přez wěru dyrbymy my dóstać, štož Chrysta hnada zhotuje*“). Kěrluš je skrótseny.
- 59,2: „*što woka jasnosć brať*“ (lěpše hač „*Štój je ča roztohať*“). 4: „*a chłostanje sy chowať*“ (lěpše hač „*a puki sy ty chowať*“). 4: „*mje njesudž njesmilnje*“ (lěpše hač „*mje njesudž surowje*“).

Tež so mi lubi staro-nowe džělenje wobsaha po cyrkwinskim léce, po jednotlivych džělach kemšow, po wšelakich situacijach našeho křesćanskeho žiwjenja. Rjana je liturgija, hdžež so wzajomnje wotměnjeja słowa předarja a wosady, hdžež je cyła wosada aktiwna.

Grafiska strona Spěwarskich je přikladna. Tekst so hodži hľadce sledować, čišć je jasny. Pismo je přijomne a jeho wulkosć liči tež z čłowjekami staršeje generacije. Wonkowne wuhotowanje je jara estetiske. Wjazba z bruneje kumštneje kože je rjana. Na přednjeje stronje je Lutherowy wopon, na chribjeće jenož słowo „Spěwarske“.

Ja so wulce wjeselu, zo sym w swojej wysokej starobje hišće tele rjane a dobre serbske ewangelske Spěwarske do rukow dóstał. W nich njewidžu jenož póciwiwe džělo pilnych serbskich křesćanow, ale tež dar našeho lubeho njebjeskeho Wótca. Za mnje je to dopokaz jeho žohnowanja. A wěrju, zo tež dalši serbscy bratři a sotry we wěrje budu z nich nowe žohnowanje čerpać.

Hanuš Härtel sen., Praha

„Serbja móžeja hordži na to być, zo je z jich srjedzizny wušoł Oskar Pank“

Rozmołwa z fararjom n. w. dr. Hansom-Jürgenom Sieversom, biografom superintendenta Oskara Panka, z Lipska

Knjez dr. Sievers, Wy běšće farar reformowaneje wosady w Lipsku. Předstajće so prošu skrótko našim čitarjam.

Sym so 1943 w Braniborje při Haboli narodil. Chodžach džesać lět do šule a nawuknych po tym powołanje mechanikarja. Skutkowach aktiwne sobu w Młodej wosa-dže a tak rozsudžich so za duchownstwo. Na Paulinumje w Berlinje studowach teologiju. Na kóncu studija so mje woprašachu, hač nochcył přewzać reformowanu wosadu w Uckermarce. Tak stach so najprjedy z wikarom a potom z fararjom w Bergholzu, wjesnej wosa-dže, kotruž běchu něhdy hugenotojo załožili. 1974 powołachu mje do Lipska a 2005 podach so na wuměnk. Bydlimoj z mandželskej w swojim domčku trochu zwonka města na wuměnk. Mamoj dweju synow a třoch wnučkow. Jedyn syn je farar reformowaneje wosady w Delnjeje Sakskej, tamny etnologa w Lipsku.

Pochadžeće z uněrowaneje cyrkwe a běšće farar reformowaneje wosa-dy. Bě to bjeze wšeho móžno?

Za mnje a tež za wosadu njebě to ženje žadyn problem. Rozdžěle njesu tak jara wulke. W reformowaneje cyrkwi je wšo jara jednorje, mjenje liturgisce wusměrjene. Maja tam jara demokratiskje struktury, štož njeje za fararja přeco lochko. Cyrkwinske předstějicerstwa su sebjewědome. Tak dyrbiš jako farar hustodosć dołho rěčeć a přeswědčować, prjedy hač směš to činić, štož sy sej předewzał.

W Lipsku sće přišoł do tradicionelneje lutherskeho kraja. Kajki bě poměr mjez lutherskimi wosadami a reformowaneje wosadu w Lipsku?

Jako tam 1974 přińdžech, měješe naša reformowana wosada mało zwiska k wokolnym lutherskim wosadam. Spytachmy zwiski nawjazac a to je so nam poradziło. Wosebje w młodžinskim džěle a w měščanskim ekumeniskim kruhu skutkowachmy jara derje hromadže. Mějachmy wšak zhromadneho přečiwnika, ateistiski socializm, a přečiwo temu smy hromadže džerželi.

Cyrkej reformowaneje wosady w Lipsku je nadpadny twar njedaloko dwórnišća při Tröndlinringu. Za čas měrliweje rewolucije 1989 je tuta cyrkej wuznamnu rólu hrała.

Politiski přewrót je so w cyrkwjach přez dołhi čas duchownje přihotował. W našej wosa-dže smy so lěta dołho z měrowym džěłom zaběrali, mjez druhim z myslenjom

Dr. Hans-Jürgen Sievers z Lipska při swojim přednošku lětsa w aprylu na Mačićnej akademiji w Budyšinje

Foto: C. Knappowa

Gandhija w Indiskej a z apartheidu w Južnej Africe. Při tym bu nam jasne: Apartheid njemóžeš změnić, ju móžeš jenož wotstronić. A to přiřečeše tež za socializm w NDR. Jako dóńdže potom nazymu 1989 k přiběracy m protestam w Lipsku, njebě hižo přez geografiske položenje našeje cyrkwe žadyn wotstawk móžny.

Što so tehdy sta?

Nimo Mikławšoweje cyrkwe běchmy přerjona cyrkej w Lipsku, w kotrejž so prawidłownje měrowe modlitwy wotměwachu. Ličba wobdžělnikow wot raza k razej stupaše. Z tym bě jasne, zo bě čas čakanja a wahanja nimo a zo so hłuboko sahace podawki přihotuja. Na rozsudnej demonstraciji 9. oktobra staj filmowc z wěže našeje cyrkwe demonstraciju filmowaloj, a tute wobrazy džěchu do swěta a wo tym swědčachu, zo so w NDR mócnje hiba. Hižo hodžiny do toho běchmoj z mandželskej filmowcow na cyrkwinej wěži zamknytoj. Nichtó wo tym njewědžeše, ani mój fararski kolega we wosa-dže nic.

Měješe to někajke konsekwency?

Bojachmoj so teho, ale ničo so njesta. Přewrót njehodžeše so hižo zadžeržeć. Wot januara 1990 běch potom hromadže ze superintendentom Magiriusom moderator při kulojty m blidže města Lipska. Tam sydachmy kóždu srjedu hač dosrjedz nocy. Bě to jara wužadaca a napinaca naležnosć. Wo swojich přewrótowych dožiwjenjach zestajich knihu „Stundenbuch einer deutschen Revolution“, kotraž je na dosć zajima storčiła a mjeztym štyri nakłady dožiwila. Husto sym w tu-kaž wukraju přeprošeny, wo měrliwej rewoluciji přednošować. Tež historikarjo, žurnalisća a studen-

ća so z prašenjemi wo přewróće na mnje wobročeja.

Kak sće scyła na to přišoł, zo zaběrac z Oskarom Pankom, wuznamnym duchownym delnjoserbskeho pochada?

Hdyž bě měrliwa rewolucija na dobre wašnje dokónčena, měnjach, zo móžu sej nětko raz něšto wosebiteho popřeć. Spjelnich sej dawne přeće a wopytach na bliškej teologiskej fakulće čitanja a seminary wo cyrkwinskih stawiznach. Tam předpožiči mi profesor Kurt Nowak raz knihu „Hand und Herz fürs Vaterland“ wot wěsteho Oskara Panka z nadawkom, zo měł wo tym w seminarje přednošować. Bě to moje přenje zetkanje z Oskarom Pankom. Bórže wotkrych, zo njebě knihu tón znaty Lipsčanski superintendent napisał, ale jeho syn samsneho mjena. Wěc poča mje zajimować. Jako so mje potom profesor Nowak woprašča, hač nochcył so bliže ze superintendentom Pankom zaběrac a wo nim napisać disertaciju, hnydom přizwolich.

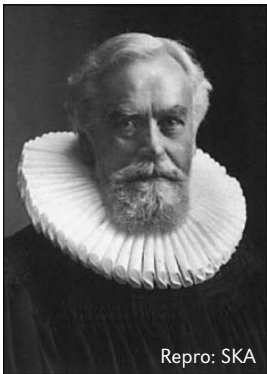
Kak dołho sće za Oskarom Pankom slědził?

1992 sym započal, 1997 zakitowach disertaciju a 1998 wuńdže moja kniha „Baumeister seiner Kirche – Superintendent Oskar Pank und sein Einsatz für Gemeinde, Diakonie und Kirche“ w nakładnistwje Evangelische Verlagsanstalt. ⇨

Reformowana cyrkej a fara w Lipsku – tři lětdžesatki skutkowanišća fararja dr. Hansa-Jürgena Sieversa

Foće: Wikipedia

Repro: SKA

Oskar Pank (1838–1928) – delnjoserbski duchowny, farar w Berlinje a superintendent w Lipsku

ludźi docpěć a do zhromadnosće zwjazac. W tym bě wón njewšedna wosobina.

Móžeće za to příklad mjenować?

Jako farar w Berlinje je Pank zeznał džěto towarstwa, kiž spěchowaše w rozrostowacym wulkoměsće twar cyrkwjow. Přišedši z Berlina do Lipska je tež tu tajke towarstwo založil. Hdyž wón 1882 do Lipska přińdže, měješe město štyri wosady, a hdyž džěše 1912 na wuměnk, bě tu 24 wosadow. Z časa reformacije sem bě to přenje wulke přeměnenje cyrkwinskih poměrow w Lipsku. W běhu třoch lětdžesatkow skutkowanja superintendenta Oskara Panka dósta město dospołnje nowu cyrkwinski strukturu, přiměrjenu wuwicu moderneho wulkoměsta. Nimo toho je Oskar Pank tež na socialno-karitatiwnym polu inowatiwnje skutkował.

W kotrym nastupanju?

1890 je založil mačerny dom diakonisow w Lipsku a 1899 natwaril chorownju. Tam so sotry wukubłachu a so do wosadow sčelechu k pomocy starym a chorym ludžom. W času, jako hišće njebě chorobnych zawěšćernjow, bě to jara trěbna socialna naprawa. W diakonisowej chorowni so džensa hišće chorobne sotry wukubłuja. Mjeno Oskara Panka je tam hišće znate a jeho wobraz maja tam w žurli wisajo.

Što bě Oskar Pank do čłowjeka?

Bě wujednawaceje powahi, njelubowaše rozkory. Njeměješe žane polarizowace, ale nadobne a wurunowace wašnje. Přez to bě nimoměry woblubowany pola wysokich kaž niskich. Bismarck sej jeho runje tak česčeše kaž jednory džělačér. Jeho předowanja wjele kemšerjow přičahowachu. Hdyž předowaše Pank, bě cyrkej poľna. Jeho předowanja wuńdžechu w knižnym rjedže a wone so přez wjele lěť kupowachu a čitachu. Přeni zwjazk tuteho rjadu dožiwi wot 1881 do 1921 dwanaće nakładow.

Tež zastojnsce je Oskar Pank za Lip-

šćanske mjezy skutkował. Na kotre wašnje?

Oskar Pank bě předsyda Jerusalemskeho towarstwa w Sakskej. Jako tajki je so 1898 z kežzorem Wilhelmom II. podať na jězbu do Swjateho kraja. Wot 1900 do 1908 bě předsyda Gustava Adolfoweho towarstwa za cyľtu Němsku. Za jeho čas rozšeri towarstwo, kiž podpěruje ewangelske wosady w diasporje, swoje džěto tež do Južneje Ameriki.

Oskar Pank bě Serb z Delnjeje Łužicy. Měješe jeho pochod za njeho wuznam?

Bě za mnje wulka překwapjenka, jako so dowěch, zo bě Oskar Pank Serb, syn wuznamneho delnjoserbskeho fararja a nowinskeho redaktora Kita Panka, a jako młody farar sam duchowny w serbskej wosadze blisko Choćebuz. Ze swojim pochodom čuješe so čas žiwjenja zwjazany. Hdyžkuli je něhdže w swojich spisach wo lužiskej domiznje a wo Serbach pisał, potom přeco poľny lubosć. Wón bě wo tym přeswědčeny, zo je serbsčina jeho krajanam rěč wěry, a hdyž so jim mačerna rěč bjerje, bjerje so jim tež wěra. Po swojich móžnosćach je so Pank tež na dobro Serbow zasadžował.

Na kotre wašnje je so to stało?

Jako bě farar w Berlinje, je w Berlinsko-braniborskej provincialnej synodze za to wustupował, zo maja so Delni Serbja bóle podpěrować. Je sej žadať wukubłanje wjac serbskich duchownych a založenje wosebiteho stipendija za serbskich studentow teologije. Wjele pak w tutej naležnosći docpěť njeje. Jako superintendent w Sakskej je so potom za Serbow w Hornjeje Łužicy zasadžował. Hnujacy je jeho angažement w prašenju znawobsadženja Palowskeje wosady w lěće 1895. Podpěrowaše žadanja Serbow za serbskim fararjom za tutu dwurěčnu wosadu na mjezach serbskeho kraja. Pank sam praji wo sebi, zo je přecel Hodžijskeho fararja Imiša, tehdyšeho wodžaceho duchowneho Serbow w Sakskej. Jako wuměnk je Pank wospjet we Łužicy serbsce předowať a wědomje zwiski pytať k ludžom swojeje domizny.

Kajki začisć sće sej wosobinsce při swojej zaběrje z Pankom wo Serbach zdobyť?

Za mnje bě to wulke wotkryće. Zeznach so z něčim, štož bě mi dotal cyle cuze byť. Z toho časa mam wěsty zajim za Serbow, sčěhuju powěsće wo

serbskich temach w medijach a wobhladam sej w muzejach wědomje wěcy, kiž ze Serbami zwisuja. Wjeselu so, zo je so pola profesora Nowaka w Lipsku po mni dalši teologa ze serbskej temu zaběrať. Steffen Tuschling je slědžil wo cyrkwinskih stawiznach Serbow w Pruskej. Nadžijam so na bórzomne wozjewjenje jeho džěla, zo bychmy wjace wo tutym zajimawym a dotal njewobdžětanym polu zhonili.

Tomašowa cyrkej w Lipsku, při kotrejž bě Oskar Pank farar a superintendent

Je Oskar Pank w swojej delnjołužiskej domiznje džensa znaty?

W serbskich kruhach jeho mjeno hišće znaja. Nazymu 2008 mějach wo nim přednošk na zarjadowanju w Dešnj, kiž bě jeho nanaj, doľholětnemu Dešnjanskemu fararjej, wěnowany. Přestapjacy bě za mnje wopyt před lěťami w Skjarbošcu, přenjeje wosadze Oskara Panka. Tamniši farar ani jeho mjeno njeznaješe. Po wšem zdaću njeměješe tež zajim, wjace wo swojim sławnym zastojnskim předchadniku zhonit. Rady bych raz w Skjarbošcu wo Oskaru Panku přednošowať.

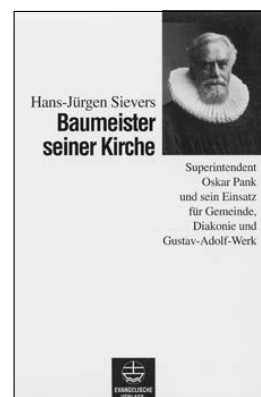
Što móže Oskar Pank Serbam džensa woznamjenit?

Serbja měli sej swoje wosobitosće wažit, sej je hladać a wobchowac. Swójska rěč a kultura stej něšto drohotne. K temu slujeja tež stawizny. Hdyž tute znajemy, smy bohatši. Serbja móžeja hordži na to być, zo je z jich srjedziny wušoť Oskar Pank, a móžeja sebjewědomje rjec: To je něchtó wot nas, serbska wosobina cyľoněmskeho wuznama.

Prašata so Trudla Malinkowa

Kniha dr. Sieversa wo jeho dožiwjenjach při přewróće 1989 w Lipsku

Kniha wo žiwjenju a skutkowanju superintendenta Oskara Panka

Wulki historiski panorama wo misionstwje

Inscenacija na česć biskopa Bena w Chróścicach

Srjedź awgusta přeprósytěj Towarstwo Cyrila a Metoda a Chróścianska wosada na pjeć předstajenjow historiskeje hry „Via Regia woła“ do Chróścic. Předstajenja pod hołym njebjom su w Serbach wobubowane a maja dołhu tradiciju. Pomysly na přenje tajke dźiwadło 1921 na Kopšijnjanskim hrodzišću, jako inscenowaše Józef Nowak z Chróścianskej młodžiny Čišinskeho „Na Hrodzišću“. Tohorunja tam zahra w léće 1936 serbske studentstwo Jurja Wjelowu hru „Paliwaka“. 1961 pokaža so swjatki na Łahowskim hrodzišću hra „Wotprošenje“ wot Pětra Malinka. W léće 1988 předstaji so pod Wotrowskim hrodzišćom „Mój statok“ wot Jurja Wjele a w Chróścicach před pjeć lětami „Pasion“ wot Antona Nawki. Nadpadnje, zo so historiske temy za tajke wulke podawki, kaž je to dźiwadło pod hołym njebjom, poskičuja. Tak tež lěta, hdyž spominamy na 1 000. narodniny swjateho Bena. Awtoraj Jurij Špitank a Pětr Zahrodnik staj jemu wěnowaťo historisku hru „Via Regia woła“. Je to stawizna sydlišća nad Satkulu w 11. lětsotku, kotraž je zwjazana ze stawiznu biskopa Bena a jeho skutkowanjom za nowu křesćansku wěru. Wikowarjo wopytuja prawidlownje sydlišćo nad Satkulu. Přiwjezu požadane twory a nowe powěšće. Hišće njewědža wobydlerjo, zo je so jich starosta Wincar nowej wěrje přiwobročil. Tole zhoniwši jeho wobskoržuja. Młodaj zalubowanaj Mato a Jindra wšak rozmyslujetaj, hač njemóht starosta z nowej wěru prawje měć. Biskopaj Benej w Mišnje leži šerjenje křesćanskeje wěry mjez Milčanami na wutrobje. Wón wopyta Godobi (Hodžij) a sydlišćo nad Satkulu a sćelega patra Manuela do sydlišća. Poněčim šeri so w sydlišću nowa křesćanska wěra. Jako wjeršk poswjeći biskop w sydlišću nad Satkulu zakładny kamjeń za nowu cyrkej, ko-

Kedźbliwje sčěhuje publikum na farskej luce w Chróścicach podawki, kiž stawachu so w 11. lětsotku w starosłowjanskim sydlišću při Satkuli.

traž ma swjatymaj Symanej a Judže poswjećena być.

Stóž stupi na swjedźenišćo w Chróścicach, tomu nadpadny hnydom, kak wuběrny so ležownosć za dźiwadło hodži. Farska luka spada dele k Satkuli, a tam před štomami wupřestrě so starosłowjanske sydlišćo z domami, wopornišćom, nawsu a pućom – wiju regiju, po kotrejž přichadžeja wikowarjo ze swojimi zapřahami, patrojo a wojacy na konjoch. Wulkotna to kulisa, kotraž inscenaciju skutkownje podpěruje.

Scyła bě inscenacija wulke logistiske wužadanje. Cyłkowny nawod projekta měješe Jurij Špitank. Wša česć jemu, što je z tutym dźěłom na so wzał. Za kulisami je jeho wjele sobuskutkowacych a pomocnikow podpěraťo. Starachu so wo hudźbne wobdźěłanje, choreografiju a kostimy, simultany přeložk, wobswětlenje a zwukowu techniku, zastup a zastaranje. Wšitkich njewidzomnych pomocnikow a wšitke dźě-

ła nalčić je njemóžne. Wosebite připóznace zaslužita se režiser Tomáš Cyž a soburežiserka Constanze Wendisch. Móžu se derje předstajić, kak napinace je proby za tajki wulki spektakl ze 180 sobu skutkowacych lajkami zmištrować. To je so režiji derje poradźilo. Žiwe sceny z wikowanskimi wozami a z jězdnyimi na konjach wotměnjachu so z rejowanskimi scenami wjesneho luda, rozestajenjami mjez wobydlerjemi sydlišća wo nowu wěru, intimnymi rozmołwami lubowaceju a předowanjami biskopa Bena a jeho patrow. We hłownych rolach widžachmy Jurja Bětku jako woprawdže dostojneho biskopa Bena, Wendelina Brězana jako starostu Wincarja z awtoritu mjez wobydlerjemi, Jurja „Józefa“ Matku jako nawalneho kowarja a Katrin Matkec a Hannesa Bulanka jako lubosćinski por. Džakowano programowemu zešiwkej dósta přihladowar tež wuběrny přehlad wo dalšich, bóle pódlanskich rolach a wo jich funkciji w hrě. W cyłku smě so z połnym prawom rjec, zo je so projekt poradźil. Na tym njezměnja tež ničo drobne kritiske připomnjenja k hrě a inscenaciji. Tak zadžiwa mje wužiwanje křesćanskich mjenow kaž Lukaš, Juro abo Mato za wobydlerjow sydlišća, jako přiwisowachu hišće starym boham. Přihladowar tež njezhoni, što so z wobskorženym starostu Wincarjom stanje. A biskop Beno měješe někotre wustupy, w kotrychž měješe nadměru předować, štož wunjese chětro statiske sceniske předstajenje.

Chróścianska wosada ma dołhu dźiwadźelnisku tradiciju. Na nju móžachu so wobdźělnicy wulkoprojekta „Via Regia woła“ zepěrać. Smy dožiwili wulki historiski panorama wo misionstwje za čas biskopa Bena, kiž wuprudžuje hišće dołhu po zakónčenju zhromadnosć, zahoritósć a angažement wobdźělnikow. **Marka Maćijowa**

Biskop Beno předuje Milčanam při něhdyšim pohanskim swjatnišću.

Foće: J. Maćij

„Worldwide Wendish Workshop“ w ameriskej Iowje

„Worldwide Wendish Workshop“, kotryž wotmě so 14. a 15. awgusta 2010 při lutherskej cyrkwi swj. Pawoła w State Center w staće Iowa, bě přeni swojeho razu. Hišće ženje do teho njebě nchtó spytał přewjesć zhromadne zeńdženje Serbow ze wšeho swěta. A bě to wulki wuspěch. Cathryn Peterson, člonka Iowa Wendish Heritage Study Group (skupiny za serbske studije w Iowa), je dwudnjowske zeńdženje organizowała hromadže z Christinu Kliemowej, kuratorce Serbskeho muzeja w Choćebuzu.

K wopytowarjam, kiž běchu z Christinu Kliemowej z Łužicy do Iowa přišli, stušachu Ernst Mucha, Martin Jahn, Gregor a Johannes Kliem, Marina a Günter Schلودder, Kathrin, Franziska a Matthias Schwella, Sylvia a Peggy Kierstan a Torsten Sommer. Toni Bruk, Michael Börner a Měrcin

Při wodženju po kěrchowje w Clemons powědachu tři „serbscy wupućowarjo“ wo swojim žiwjenju.

Foće: awtoraj

a Sylvia Kierstan) a na debjenju jutrownych jejkow (Johannes Kliem a Marina Schلودder).

Wjersk zeńdženja běchu trojorěčne kemše njedzelu dopołnja. Serbski chór z Łužicy zanjeserbske kěrlušy. Čitanja slyšachmy w jendzelskej, serbskej a němskej řeči. Wosada spěwaše kěrlušy jendzelsce. Jendzelske předowanje so simultanje do němčiny přeložowaše, štož Peggy Kierstan woběrnje zdokona. Žo-

hnowanje wupraji so němsce a jendzelsce.

Po kemšach běchmy přeprašeni na tradicionelny iowaski piknik, kiž wobsteješe z do šunki zawaleneje kurjeneje swinowce ledźbički, běrjaceho gratina, majsowych potačow a truskalcoweho desserta.

Naposledk dožiwichmy hišće rjanu hodžinku při rejowanju serbskich ludowych rejow. Naši serbscy hosćo předstajichu tři reje a prošachu nas po tym sobu do rejki. Štóz bě zmužity dosć, nawukny bórže trěbne kroče a móžeše sobu rejować. Při tajkej wjesolej zabawje mějachmy wězo tež tójšto k smjeću, hdyž so nam wotpowědne kroče nochcychu tak spěšnje radzić.

Ze słowami džaka za wšěch, kiž běchu zeńdženje organizowali, a ze zhromadnym spěwom so swjedžen zakonči. Wjeseli a zdobom zrudni so rozžohnowachmy. Za čas jeničkeho kónca tydženja běchmy dobre znajomstwa a přečelstwa nawjazali. Njeh so tajke zeńdženje prawje bórže wospjetuje. **Jan Slack a David Goeke,**

sobustawaj Texas Wendish Heritage Society w Serbinje, Texas
(z jendzelsčiny T.M.)

Spěwarjo z Delnjeje Łužicy po njedzelnich kemšach w lutherskej cyrkwi swj. Pawoła w State Center w Iowa, srjedza wosadna fararka Joan Swander

Foto: priwatne

Jurenc wot filmoweho studija Sorabia wšitke podawki za serbsku telewiziju filmowachu a fotografowachu.

Zeńdženje zahaji so wječor, 13. awgusta, z wjedženjom po kěrchowje w Clemons, hdžež předstajichu Cathryn Peterson, Susan Christensen a Jim Blauer w historiskich drastach připosluharjam žiwjenje třoch swojich serbskich předchadnikow, kiž su na kěrchowje pochowani. Bě, jako bychy so tući serbscy pioněrojo nawróćili, zo bychy powědali wo zbožownych a čezkich dožiwjenjach swojeho žiwjenja. Zacišć so hišće přez to pohubši, zo wotmě so wjedženje krótko do chowanja slónca.

Sobotu, 14. awgusta, so cyłodnjowski workshop zahaji z mjezsobnym zeznaćom wobdźelnikow a wopytowarjow z Łužicy. Wustajeny bě rjad informaciskich tafłow, na kotrychž předstajichu so stawizny wupućowanja Serbow do USA, Kanady, Awstralskeje a Južneje Afriki kaž tež jich džzensniše organizacije. Tute tafle běchu so zhotowili za wosebitu wustajeńcu, kiž

wotmě so loni w Choćebuskim Serbskim muzeju. Němske teksty do jendzelsčiny přeložili běchu šulerjo wyšich lětnikow serbskeho gymnazija w Choćebuzu zhromadnje z Cathryn Peterson, kotraž da plakaty za wustajeńcu na iowaskim workshopje zhotowić.

Wobdźelnicy mějachu składnosć, sej tójšto suweněrow kupić, kaž škleńcy kisatych kórkow, bleše iowaskeho wina a eksemplary warjenskeje knihy, wudateje wot Iowa Wendish Heritage Study Group. W poskitku běchu tehonorjona cejdeyki, T-shirty a bleški laneho woli-ja, kiž běchu hosćo z Łužicy sobu přiwjezli. We wosebitym programje recitowaštaj Johannes Kliem a Peggy Kierstan basnju Mata Kosyka serbsce a jendzelsce. Móžachmy so na wšelakich kursach wobdźelić: na řečnym (nawjedowanym wot Kathrin Schwella), warjenskim (Martin Jahn), wušiwanskim (Peggy

Zhromadne rejowanje so wšitkim lubješe.

Wuričanski stołp znova poswjećeny

Na dnju wotewrjenego pomnika, njedźelu, 12. septembra, poswjeći so znova Wuričanski stołp. Jón běše wokoło lěta 1790 dał postajić serbski adwokat Bohuměr Arnošt Běmar, potomnik zaslužbneju serbskeju fararjow Michała Frencela a Jana

Běmarja z Budestec. Wokoło 1980 stołp při twarskich dźělach spowalichu a do pěskoweje jamy zestorkachu. Z tym běše zhubjeny. Přez sprócniwy angažement Wuričanow Thomasa Helma a Hansa-Dietera Schenka bu lóni w awgusće zaso nama-

kany a kónc lěta na originalnym městnje znova postajeny.

Při najrjeńšim babylěcnym wjedrje wobdźěli so njedźelu popołdnju wjac hač 200 wosadnych a dalších zajimcow na znowa poswjećanju. Swjatočnosť zahaji so z krótkim programom dźěći Wuričanskeje pěstowarnje. Superintendent Jan Malink nawjaza w swojich poswjećenskich słowach na serbski a němski napis stołpa: „Boj so Boha, česć wyšnosť, lubuj bratrow a wobarnuj swoju dušu, zo by na škodu njemyšli“. Trudla Malinkowa porěča wo stawiznach stołpa a Thomas Helm rozprawješe wo nuzach a ćežach při pytanju za zhubjenym pomnikom a wo wulkej radosći, jako storčichu skónčnje hłuboko w zemi na přeni dźěl rozlamaneho stołpa.

Postrowy přednjesechu wyši měščanosta města Budyšina Christian Schramm, zastupjerka pomnikoškitneho zarjada Verena Mittasch a John Petrik jako zastupjer Załožby za serbski lud, kotraž bě restawrowanje stołpa sobu financowała. Christian Schramm přilubi podpěru města, wšako ma so puć k stołpej, kotryž steji wosředź pola, hišće prawje připrawić a so jeho wokolina z postajenjom kamjentneje ławki a z wosadženjom kerkow porjeńšić. Z tym změja ludžo při wuchodźowanju rjany a zajimawy cil: z Budyšina nimo Parka přirody po geologiskej šćežce hač k Wuričanskemu stołpej. Wot tam maš rjany wuhlad na płony kraj Hornjeje Łužicy.

Z Wuričanskim stołpom, kiž słuša k najstaršim pomnikom ze serbskim napisom, je so hódnotny swědk serbskich stawiznow wuchował. Přejemy sej, zo by wón nětk a na dalše časy na swojim městnje stejo wostał a swědčil wo bohatej kulturje našeje domizny. *Měrcin Wirth*

Skupinske foto hłownych akterow před znova poswjećenym Wuričanskim stołpom, wotlěwa: Budyski wyši měščanosta Christian Schramm, Trudla Malinkowa ze Serbskeho instituta, sup. Jan Malink, Verena Mittasch z pomnikoškitneho zarjada, Wuričenjo Hans-Dieter Schenk, Thomas Helm, Enrico Richter a John Petrik ze Załožby za serbski lud

Foto: M. Wirth

Serbski narowny kamjeń w Rakecach wuchowany

Wosebity transport mějachu štwórtk, 23. septembra, dopołdnja wot Jeńšec do Rakec. Kantor Siegfried Bretsch a sobudźělačer wosady Ronny Weiss transportowaštaj stary serbski narowny kamjeń na kěrchow do Rakec, hdžež jón njedaloko cyrkwyje na nowe trajne městno položichu.

Do kamjenja stej zadypanej mjenje Jurij Lauška (nar. 10. junija 1830, zemr. 19. decembra 1911, wuměnkar w Jeńšecach) a Hana Laušcyna (nar. 17. awgusta 1840, wumr. 20. oktobra 1927). Wjele lět chowaše so kamjeń na ležownosći w Jeńšecach, doniž lětsa posledni wobydler statoka njezemrě.

Džakowano wobhladniwosći susoda Wernera Sporki so kamjeń wuchowa. Molerski mišter Sporka so z pomocu namrěwcow wo to postara, zo so kamjeń njezhubi, a so wo to prócowaše, zo by wón nowe dostojne městno dóstał.

Rakečanska wosada – tak prajištaj mi farar Kecke a kantor Bretsch – wobhladuje serbske narowne kamjenje jako kulturno-historiske pomniki a jim, jeli wo nich zhoni, na starym kěrchowje hódne trajne městno skići. Za Rakecy su wone wosebitostka: Dotal maja tam pječ historiskich serbskich narownych kamjenjow.

Borbora Felberowa

Narowny kamjeń Lauškec mandželskeju z Jeńšec na swojim nowym městnje na Rakečanskim kěrchowje

Foto: S. Bretsch

Wulět ze Serbskim busom

Na rjanej nazymskej soboce poda so 18. septembra 22 wosadnych na lětuši wulět ze Serbskim busom. Kaž hižo wjele lět, tak bě tež tónkróc zaso Handrij Wirth z Njeswaćidla jězbu přihotował. Naš přeni cil běše Lejno pola Wojerec. W tamnišej cyrkwi swjećachmy serbske kemše, na kotrychž so tež tři Lejnanscy wosadni wobdźělichu. Předowanje měješe Serbski superintendent Jan Malink. Z Lejna jěděchmy dale do Lichterfelda. Tam bě hač do lěta 1993 wuhlowa jama, a hoberski techniski nastroj z tuteho časa – tak mjenowany wuwozny most za wotsypki F60 – je jako techniski muzej wuhotowany. Tutu na 500 metrov dohu mašinu běchu w lětach 1989 do 1991 natwarili. Ale hižo w juniju 1992 přestachu džěta we wuhlowej jamje. Hoberska mašina je jenož 13 měsacow džěta.

Z Lichterfelda njeje daleko do Grabina (Finsterwalde). Tam wobhladachmy sej cyrkej swjateje Trojicy. W tutej chowa so keluch českeho hrabje Wjaclawa z Budowy, kotrehož su 1621 jako 74lětneho starca z druhimi w Praze wotprawili. Keluch

bě so před dohim časom po njejasnych pučach do tuteje cyrkwy dostał. Můžachmy pak jón jenož na wobrazu widzeć.

Po wobjedze w Tšěsojcah (Schacksdorf) wjedžeše naš puč do Klósterskeje cyrkwy w Dobrym Ługu (Doberlug-Kirchhain). Klóšter založi so w lěće 1165 a w lěće 1228 bu cyrkej poswjećena. Po reformaciji so klóšter rozpušći. Cyrkej, kotraž služi džensa ewangelskej wosadze, skići hišće přeco impozantny napohlad.

Z Dobrego Ługa dojděchmy sej do hoscenca při jězoru „Kupjel Erna“. Tu dachmy sej kofej a tykanc słodzeć a zaspěwachmy sej serbske spěwy. Wottud podachmy so zaso na dompuć. Přez Rólany (Ruhland) a Njedźichow nimo Kamjenca wróćichmy so do Budyšina. Po puču widžachmy husto wulke zahony, na kotrychž burja lětušeho mokreho wjedra dla njeběchu móhli žito žnjeć. Džakujemy so Handrijej Wirth, kiž je jězbu derje přihotował a nam wjele wo mjenjatyh stawiznach wonych kónčin Delnjeje Łužicy rozprawjał, po kotrychž smy po puču byli.

Měrćin Wirth

Wulětnikarjo při wobhladanju techniskeho muzeja w Lichterfeldze

Foto: M. Wirth

Wothlós na nastawk

Lětsa w februaru běch w Pomhaj Bóh wo swojich přiwuznych w Texasu pisała. Mój džěd Bruno Israel w Sowrjecach běše wšlakich čitarjow zajimował. Sym wjetši wothlós na tutón nastawk dostała. Bywši superintendent Siegfried Albert běše přeni, kiž mi wo tym powědaše, zo je tež wón w Sowrjecach přiwuznych měł. Na wone swójbne mjeno w Sowrjecach běch scyła zabyła, byrnjež tuta wjeska mała je. Katolscy bratřa a sotry z Budyskeje cyrkwy Na-

šeje lubeje Knjenje, kiž tež Pomhaj Bóh čitaja, su ze mnu dlěšu rozmołwu w Texasu wjedli; wosebje dr. Musiat bě zajimowany.

Před krótkim sym zaso tolsty list z Texasa dostała, w kotrymž stej Trudla Malinkowa a jeje kniha wo wupućowarjach mjenowanej. List tež někotre serbske sady a postrowy kaž tež wobrazy, mjez druhim wo farjarju Kilianu, wobsahuje.

Waltraud Trölcowa

Dwělomne wuznaća?

Rady sym w septemberskim čisle Pomhaj Bóh w rozdžělnych připisach wokoło nowych Spěwarskich listowała. Spodžiwała pak sym so jara nad mjenjenjom J. Buliša, kiž pisa: „Derje je tež, zo njejsu dwělomne wuznaća, kotraž w němskich spěwarskich namakamy, kaž Heidelbergski katechizm, zaprijate.“ Prašam so chutnje, što su „dwělomne wuznaća“. Mjenowany Heidelbergski katechizm je so w lěće 1563 schwalił a je hač do džensnišeho zwjazowace wuznaće reformowaneje cyrkwy. W běhu časa su so zdžela reformowane a lutherske cyrkwy do tak mjenowanych uněrowanych cyrkwjow zwjazali (na př. Badenska krajna cyrkej, Cyrkej Berlin-Braniborska-šleska Hornja Łužica atd.). Tam wužiwatej so samozrozumliwje Lutherowy a Heidelbergski katechizm runohódnje porno sebi. Naposledk je so w lěće 1973 Leuenbergska konkordija mjez lutherskimi, reformowanymi a uněrowanymi cyrkwami kaž tež Ochranskej bratrowskej wosadu a Waldensiskej cyrkwy schwaliła. Z tuteho časa swjeći so zhromadne Bože wotkazanje a připóznawa so ordinacija fararjow, tak zo móže na příklad reformowana fararka w lutherskej cyrkwi přédować a nawopak. Njeje to wuběrne wudobyće ekumeniskeho hibanja?

Jadwiga Malinkowa

Błošański cerkwiny žen

Na Błošańskem cerkwinem dnju, ako jo se wótměl njezelu, 26. septembra, w małej wosaže Kšišow mjazy Chóšebuzom a Wětošowom, jo se ewangelium teke w dolnoserbskej rěcy cytał. Pšewzeła jo toš ten nadawk dr. Madlena Norbergowa, ako jo pšednjasta tekst z ewangelija Jana, 15. staw, werše 1–8. Prjatkowała jo Chóšebuska superintendentka Ulrike Menzel. Na namšy w až na slědnu ławku poňej cerkwi jo se wobžěliła wěsta lica Serbow, ako su pšez swóje wósady teke k raženju cerkwinego dnja pšipomagali. Błošański cerkwiny žen wótměwa se kužde druge lěto.

MN

Swjedžen w Serbinje

Njedzelu, 26. septembra, swjećachu potomnicy serbskich wupućowarjow w Texasu swój 22. Wendish Fest. Swjedžen zahaji so določnja we wosadnej cyrkwi swj. Pawoła z Božej službu w jendželskej a dalje w němskej rěči, kotruž swjećeše farar Otto Brillinger z Noblesville, Indiana. Přizamkny so zabawa a předstajenje starych wašnjow a rjemjeslow na swjedženskeje łuce a w serbskim muzeju. Wendish Fest w texaskim Serbinje wuhotuje tamniše serbske towarstwo kóžde lěto na poslednjeje njedzeli w septembru.

T.M.

Powěsće

Dešno. Sobotu, 28. awgusta, je so farar Hans-Christoph Schütt na němsko-serbskej Božej službje z tudyšej wosadu rozžohnował. Choćebuska superintendentka Ulrike Menzel dźakowaše so jemu za skutkowanje w Dešnje, Christina Kliemowa přednjese rozžohnowane slowa džěloweje skupiny „Serbska namša“. Hans-Christoph Schütt bě 9 lět z fararjom w Dešnje. Zdobom bě z bėrtlkom farskeho městna za serbske džělo w Delnjej Łužicy zamołwity. Wot 1. septembra je farar w swojim ródny mjesće Wjelcej pola Zleho Komorowa. Na wakantne městno w Dešnje staj so fararka a farar přizjewiwoj. Wobaj staj so hižo w septembru wosadze předstajiloj. Delnjoserbske džělo powjedzetaj farar n. w. Dieter Schütt a džělowa skupina „Serbska namša“ dale.

Budyšin. Ze serbsko-němskim wěrowanjom zmandželištaj so 28. awgusta w Michałskej cyrkwi studentaj Jadwiga Maliniec z Budyšina a Simon Weber z Frankobroda nad Wódru. Swjatočne kemše z Božim wotkazanjom swječeštaj zhromadnje farar Budyskeje Pětriskeje wosady Burkart Pilz a Serbski superintendent Jan Malink. Džěci, z kotrymiž bě njewjesta hižo wjacróc serbski nabožny tydzień wuhotowała, zanjesechu jako džak a překwapjenku serbski spěw.

Budyšin. Na přeprošenje lěkarja Hansa-Eberharda Kaulfürsta modlachu so katolscy a ewangelscy křesćenjo njedzela, 5. septembra, na tudyšim židowskim pohrjebnišću na Mužakowskej zhromadnje kadiš. Liturgiju spěwaše kaž hižo w zašlych lětach Michal Foršt, kantor židowskeje kongregacije z Prahi. Modlenje kadiša wotměwa so w Budyšinje wot lěta 1990.

Volfartice. Składnostnje džesatych posmjertnin horliwego přečela Serbow Bohumila Malotína wuhotowa Serbski młodžinski chór pod nawodom Tomaša Kole 11. septembra w cyrkwi swj. Pětra a Pawola we Volfarticach blisko Českeje Lípy koncert serbskeje hudźby. Tradiciju koncertow w tudyšej cyrkwi bě B. Malotín sam

załožił. Serbski koncert dožiwi něhdže 100 přislucharjow. Podpěrała je jón Maćica Serbska.

Wětošow. Kaž je mjeztym hižo tójšto lět z tradiciju, swječachu w tudyšej Serbskej cyrkwi na dnju wotewrjeneho pomnika, 12. septembra, němsko-serbske kemše.

Łupoj. 23. septembra přednošowaše sup. Jan Malink před mužemi Łupjanskeje a Minakałskeje wosady wo cyrkwinskih a kulturnych stawiznach Serbow. Wón rozložil, kak nasta w času reformacije zhromadnosć ewangelskich a katolskich křesćanow w tamnišej kónčinje. Wjacori přitomni wobkručichu wuwjedženja k asimilaciji Serbow. „Mužace blido“, kotrež je něhdyši Minakałski farar Seffer załožił, zetka so kóždy druhi mjesac na Łupjanskej farje.

Bukecy. Kónc septembra zwottorhachu na tudyšim Cyrkwiny puću nimale 200 lět staru cyrkwinu šulu. Natwarjena w lěće 1825 je wona generacijam Bukečanow jako wukubanišćo služila. Wuznamni serbscy wučerjo, mjez nimi kantor Kerk a kantor Lodni, su tu wuwučowali a bydli. We 80tych lětach zašeho lětstotka měješe na starej šuli wosadny farar Gerat Lazar z mandželskej swój wuměnk. W zašlych lětach je twarjenje prózdne stało a so twarski staw dale pohubjejšil. Na šulskej ležownosći chce Lubijsko-Žitawska diakonija nowu hladarnju natwaric.

Budyšin. Ze swjedženskimi kemšemi w Pětrскеj cyrkwi rozžohnowaše so superintendent Reinhard Pappai sobotu, 25. septembra, ze swojeho zastojnstwa jako superintendent Budysko-Kamjenskeho cyrkwinskeho wobwoda a zdobom jako farar Budyskeje Pětriskeje wosady. 20 lět došlo je zastojnstwo w Budyšinje wukonjať jako naslědnik superintendenta Krešba, kotrehož běchu za sakskeho biskopa wuzwolili. Ze swojej mandželskej, kotraž skutkowaše hač do swojeho wotchada na wuměnk tehorunja jako fararka w Pětrскеj wosadze, budže R. Pappai tež dale w Budyšinje bydlic.

Dary

W awguscje je so darilo za Pomhaj Bóh 12 eurow. Bóh žohnuj dar a darcěla.

Spominamy

Před 150 lětami, 17. oktobra 1860, narodži so ludowa basnjerk **Hanža Budarjowa** rodž. Šoľćic w Mortkowje pola Łazu. Staršej měještaj tam žiwnosć, nan bě připódlu wjesny sudnik a z tym dosć nahladna wosobina we wsy. Ze sydrom Šoľćic džěci bě Hanža najmłódsa. Do šule chodžeše do Łazu. Tam a w Božim domje zezna hišće wosadneho fararja Handrija Zejlerja. Jako dwanaćelětna šulska holca jeho sobu k rowu přewodžeše. Po konfirmaciji 1875 sta so ze služownej pola korčmarja a klamarja Säuberlicha we Łazu. W starobje 15 lět napisa tam swoju přerjnu baseń wo spěwacych dejerkach na Łazowskim knježim dworje. Pozdžišo pěsnješe basnje a kěrluš tež za towarški na přazach

a k dalšim skladnosćam. 1887 wróci so do staršiskeho domu, zo by zwudownjeneho bratra podpěrała, 1889 nastupi službu pola fararja Bergana we Wulkich Zdžarach a 1890 pola hajnika Wenzela we Łazu. 1894 wuda so na železnicarja a małego ratarja w Nowym Łazu. Tež jako mandželska a mać swój pěsniski dar dale pěstowaše. Přislušeše Łazowskemu towarstwu „Handrij Zejler“ a wobdžěli so na mnohich serbskich swjedženjach, za kotrež skladnostnje tež basnje napisa. Wjele jeje twórbow wozjewi so w serbskich nowinach, časopisach a protykach. Zemř 1937 we Łazu. Zhromadnje z Měrcinom Nowakom-Njechorńskim bě jej lětuši Swjedzeń serbskeje poezije wěnowany. T.M.

Přeprošujemy

- 03.10. 18. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 25.10. pónđzela**
14.00 wosadne popođnje pola Kowarjec we Wuježku p. Wósporka (sup. Malink)
- 31.10. reformaciski swjedzeń**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
14.00 hłowna zhromadźizna Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Budyšinku
- 06.11. sobota**
14.30 wosadne popođnje w Bukecach
- 07.11. dopředposlednja njedzela cyrkwinskeho lěta (Michałska kermuša)**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čisće: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza mjesačne. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.